

Güzel Sanat Eserlerinde Fikri Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları

Intellectual Property Rights and Applications in The Fine Arts

İsa ELİRİ*

ÖZET

Her hak mutlak surette bir hukuk kuralından doğar. Başka bir deyimle; hukukun korumadığı bir menfaat ve tanımadığı bir yetki "hak" olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla neyin hak sayılıp sayılmayacağını, hakkın unsurlarını, kapsamını ve sınırlarını belirlemek hukuk düzeninin işidir.

Hızla değişen ve birçok alanda akıl almaz gelişmelerin yaşandığı günümüzde üreten bireyin düşünce ürünleri ve özgünlük ilkesinin fazlaca önem kazandığını ifade etmek gerekir. Bu nedenle, toplumlar, düşüncelerin daha düzenli ve daha hızlı bir şekilde yayılmasını sağlayacak olanakların ve araçların gelişimine de önem vermişlerdir. Fikri haklar büyük ölçüde temel insan hakları ile birlikte değerlendirildiğinden ve ayrıca toplumun ekonomik sosyal ve kültürel yaşamının yanı sıra sanai ve teknolojik gelişimini de etkilemesi sebebiyle günümüzde son derece önem kazanmıştır. Dolayısıyla dünyamızdaki hızlı devrim ve teknolojik gelişmeler fikir ve sanat dünyasındaki ihlalleri de beraberinde getirmektedir. Yaşadığımız çağda toplumların kendi haklarını aramaları ve korumaları bir yaşam biçimine dönüşmüştür.

Düşünce ürünleri üzerindeki hakların korunmasını zorunlu kılan ilk neden toplumsal adaletin gereklidir. Adalet, kişisel ve toplumsal haklar ve yararlar arasında denge sağlanmasını gerektirir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde, kültür yaşamında aralarında denge kurulması gerekli iki yarar gurubu vardır. Eser sahipleri ve toplum. Yaratıcı düşünce için, emeğinin ürünlerinden en iyi şekilde yararlanmasını sağlayacak koşulların düzenlenmesi yanında, bu ürünlerden toplumun da en uygun koşullarla ve adalet kavramının gerektirdiği biçimde yararlanabilmesi için gerekli yol ve yöntemlerin düzenlenmesi, gerçekte toplumlara da nicelik ve nitelik bakımından daha güçlü bir düşünce ürünü zenginliğinden yararlanma olanağını sağlayacaktır.

Fikri hukukta güzel sanat eseri denildiğinde "estetik bir muhtevayı bir yüzey veya cisim olarak ortaya koyan ve insanın görme duyusuna hitabeden fikri ürünler" anlaşılır. Diğer bir deyimle, insanın güzellik duygusuna hitap eden fikri ürünlere güzel sanat eserleri denilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında Güzel sanat eserleri görme duyumuza hitap ederek estetik bir haz uyandıran, bir yüzey üzerinde yahut cisim halinde oluşmuş fikir ürünleridir. Güzel sanat eserlerinin herhangi şekilde dil ile ifadeleri söz konusu değildir. Bunlar durağan nitelikte olduklarından, kural olarak sabit bir ifade ve tespit vasıtasına ihtiyaç gösterirler. Esere ve emeğe saygının mutlak bir toplumsal hak olduğu bilincinin tüm sosyal ve yaşamsal mercilerce benimsenmesi ve bunun bireyin mutlak bir hakkı olduğunun bilincine varılması gerekmektedir. Tüm bunları ifade ettikten sonra bireyin en temel haklarından olan uygulamaya aktarılmış estetik niteliğe haiz düşünce ürünlerinin korunmasının gerek bireysel ve gerekse devlet tarafından kanun nezdinde korunmasının bir zaruret olduğu sonucuna varmak kaçınılmaz olacaktır. Ülkemizde her geçen gün gerek uluslar arası platformda ve gerekse ulusal yasalar çerçevesinde sanatçının haklarının gözetilmesi ve korunması noktasında gelişmeler kaydedilmektedir. Ancak şu gerçekte unutulmamalıdır ki esere ve emeğe yapılan tecavüzler, düşünce ürünleri üzerindeki ihlaller, küreselleşen dünyamızda önemli bir rant kapısı haline gelmiştir ve ihlaller çok hızlı kabuk değiştirerek kendilerini mevcut yasalara göre menfi yönde güncellemektedirler. Bu sebeple her şart ve suretle toplumsal bilinci ve yasal düzenlemeleri ihlallerin ve tecavüzlerin önünde tutmak devletin, yasaların, sivil toplum kuruluşlarının, sanatçıların asli görevi olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Telif, Hak, Mülkiyet, Kanun, Eser

Çalışmanın Türü: Araştırma

ABSTRACT

All rights absolute rule of law, is born. In other words, do not protect the interests of law and did not recognize a privilege "rights" can not be considered. Therefore, what rights should be considered include whether the rights of the elements, to determine the scope and limits of the legal system job.

Today, the community of nations in all its aspects to be developed on the basis of consciousness, thoughts lies. Thoughts, in this sense, everyone is open to public use, public properties are moving. To be shared and spread to the outside shot in the direction of a trend carrying thoughts, with a variety of tools and a permanent outward when hit, now a special case of person stands out. Transferred to a permanent way out ideas, the owner can move the properties, the owner felt itself, where it makes sense to have the responsibilities that are installed. Actions that can be dedicated to people in society, but punishable or can be awarded. Therefore, living in a society that represents the product of the actions and the actions of the individual with upgrading or responsibility, but rights can be won is going to face the day. In other words, but the shape is defined by the Law on Intellectual and Artistic Works adopted for products work with intellectual property rights in question may be. First of all intellectual efforts, as a physical phenomenon, appealing to our senses to the outside world must come to see as the main conditions. To the outside world have not been as physical, of the conservation efforts already shaped an idea is not possible. Herein effort, intellectual effort. Or to all the outside world, have taken a certain way does not qualify as work product.

* Dr., Selçuk Üniversitesi

Intellectual property rights, largely with basic human rights are considered as well as economic, social and cultural life of society as well as industrial and technological development is extremely important nowadays because of the influence gained. Therefore, fast motion and technological developments in our world of art in the world of ideas and brings with violations. In the age we live in societies and the protection of their rights calls has become a way of life.

Thoughts on the rights protection required product is the first cause of social justice are needed. Justice, personal and social rights and benefits requires a balance between the right to be. Universal Declaration of Human Rights, the cultural life of the balance between the two interest groups is required. Owners and community work.

Creative idea for labor of the products in the best way to exploit conditions for the regulation of addition of these products of society that under optimal conditions and the concept of justice required by way to exploit the necessary ways and methods of regulation, in fact, communities that quantitatively and qualitatively more powerful than an idea the product of wealth to exploit the possibility will provide.

Beautiful work of art the idea of law as requested "an aesthetic content as a surface or object and put the idea of human sense of sight to the allocation products" understandable. In other words, the human sense of beauty products that appeal to the idea of virtue is called. Seen from this perspective, see beautiful works of art as an aesthetic pleasure to address our need awakening, on a surface or object formed ideas into products. Beautiful works of art with any of the statements in question is not language. These are static in nature, as they are, as a rule means a constant need for expression and detection are shown.

"Information of Ownership to the criteria of" the present level of development is considered the best indicator is known. The priority given to information of one of the most important indicator of the importance given to art and artists in the country in question is the equivalent of the use and protection of intellectual property rights and interests to the approach they are the legal provisions. Protection of intellectual property rights, on the one hand, and this piece of work with labor and capital transfer to the public by putting the protection of those rights, on the other hand, the internal and external sanctions within the framework of international agreements in accordance with contemporary norms should be carried out also brings.

Cultural structure of society over time, a common denominator of popular culture in the process enters the intersection. All of these relationships to track and observe the assimilation ultimately reflect different and unique interpretation to the outside is an artist. Other members of society in the social life of the society which needs some essential elements and activities in its production, while artists, aesthetic pleasure and enjoyment to the values at the point of having the body work of individuals by bringing this point to address the needs and do work. This matter is not easy, as seen in no.

What is intellectual and artistic works, where the boundaries begin and where we ended the day specified by law, although still often difficult to quit smoking as a human phenomenon stands out against us. For this reason, thinking and ideas to implement in the context of the brain thinks the efforts of individuals and to society of not disappointed not create an unfair situation in terms of solutions requires.

Regulation of expression of cultural life, intellectual and creative power of art in the field will find encouragement and support describes the preparation of a suitable average. Promote and support the work of the creative power of ideas and works of art and artifacts related to the protection of the rights to play the role of law is related to. Thoughts on the rights protection required product is the first cause of social justice are needed. Justice, personal and social rights and benefits requires a balance between the right to be. Universal Declaration of Human Rights, the cultural life of the balance between the two interest groups is required. Owners and community work. Creative idea for labor of the products in the best way to exploit conditions for the regulation of addition of these products of society that under optimal conditions and the concept of justice required by way to exploit the necessary ways and methods of regulation, in fact, communities that quantitatively and qualitatively more powerful than an idea the product of wealth to exploit the possibility will provide.

Work, on the state of the material and moral rights protection and effective legal rules under the belief that thoughts of the product has encouraged more and more qualified work power generation will have no doubt. Among the various world countries, reviews, thoughts on the products more comprehensive and effective protection of the rights of countries in the field of culture and art was further developed and became rich revealed. Of the works, the owner of the products of the creative thinking that is undisputed. On the other hand, the country's products and thought enough of their owners and can not effectively protected, but also the country's cultural heritage conservation and the development adversely affects.

Work and respect for labor rights as an absolute social awareness and adoption by authorities of all social and vital that the individual's absolute right to be aware that there needs to be. After all this, to express the most fundamental rights of individuals who have been transferred to the application of aesthetic products to the idea of having both the individual and protection required by the state before the law to conclude that protection is a necessity will be inevitable.

Keywords: Art, Reconciliation, Right, Possession, Law, Work

Type of Study: Research

Giriş

Değişen dünyada temel hak ve özgürlüklerin yanında uygar dünyanın öne çıkardığı en temel hak alanlarından biri de emeğin ve fikrin korunması ve düşünce alanının genişletilmesidir. Düşünce en yüksek frekanslı enerjidir.

Düşünce; bir yetenek sistemi, değerlendirme ve yargılama gücü olarak insanın en belirgin ve ayırıcı niteliği; yaratıcı düşünce de; insanların önceden bilmedikleri yeni bir düşünceyi, yeni bir eseri ortaya koyma ve edindikleri bilgileri bütünleme, tamamlama ve geliştirme gücü olarak ifade bulmaktadır. (Beşiroğlu, 1999: 31).

Hızla değişen ve birçok alanda akıl almaz gelişmelerin yaşandığı günümüzde üreten bireyin düşünce ürünleri ve özgünlük ilkesinin fazlaca önem kazandığını ifade etmek gerekir. Bu nedenle, toplumlar, düşüncelerin daha düzenli ve daha hızlı bir şekilde yayılmasını sağlayacak olanakların ve araçların gelişimine de önem vermişlerdir. Fikri haklar büyük ölçüde temel insan hakları ile birlikte değerlendirildiğinden ve ayrıca toplumun ekonomik sosyal ve kültürel yaşamının yanı sıra sınıî ve teknolojik gelişimini de etkilemesi sebebiyle günümüzde son derece önem kazanmıştır. Dolayısıyla dünyamızdaki hızlı devrim ve teknolojik gelişmeler fikir ve sanat dünyasındaki ihlalleri de beraberinde getirmektedir. Yaşadığımız çağda toplumların kendi haklarını aramaları ve korumaları bir yaşam biçimine dönüşmüştür

Yeni bir fikri ürünün, düşünce, eğlence ve kültür hayatımıza sağladığı katkının yanında, satın aldığımız ürünlerin kalitesini simgeleyen ve başka firmaların ürettikleri ürünleri birbirinden ayırt etmemize yarayan markaların, varlıklarıyla ruhumuza haz veren güzel sanat eserlerinin, yaşamı daha da kolaylaştıran yeni bir icadın insan hayatındaki önemi yadsınamaz bir gerçektir. Yeniliğe karşı verilecek ödül sonraki yenilikler için de teşvik edici olacaktır. Buradan yola çıkarak, günümüzde topluma bu katkıyı sağlayanların maddi ve manevi menfaatleri Fikri Mülkiyet Hukuku çatısı altında güvence altına alınmakta, korumanın boyutu ise toplumların kültür ve gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir.

Fikri haklar büyük ölçüde temel insan hakları ile birlikte değerlendirildiğinden ve ayrıca toplumun ekonomik sosyal ve kültürel yaşamının yanı sıra sınıî ve teknolojik gelişimini de doğrudan etkilediğinden, fikri hakların korunması hem ulusal yasalarda hem de ikili ve çok taraflı uluslararası ve bölgesel sözleşme ve anlaşmalarda geniş bir boyutta ele alınmaktadır. Son zamanlarda teknolojinin gelişimi, özgün ürünlerin önemini artırmış ve bu özgün çalışmalardan teknolojik olarak yeni yararlanma imkanları sunmuştur. Bu yönüyle teknolojinin gelişimi hak sahiplerinin menfaatine olduğu kadar zararına da olmuştur. Diğer yandan teknolojinin gelişmesiyle birlikte çoğaltma ve yaymaya bağlı hak ihlalleri de çığır atmıştır. Fikir ve sanat eserlerinin kolayca ve sıklıkla kopyalanması ve eser sahiplerinin haklarının ihlali yasa koyucularını harekete geçirmiş, bu hakları daha iyi koruyabilmek için birtakım yeni düzenlemeler yapmaya mecbur etmiştir.

Ülkelerin yaratıcı düşünce ürünlerine verdikleri önem ile yalnız kendi ulusal kültürlerine ve teknolojik seviyelerine değil; aynı zamanda insanlığın kültürel yaşamının zenginleşmesine ve dünyanın teknolojik gelişimine de duyarsız kalınmaması gereğini ortaya koymuştur. Bu açıdan düşünüldüğünde plastik ve görsel manada fikir ve sanat eserlerinin ve üreten sanatçının haklarının korunması günümüzde zaruri bir ihtiyaç haline gelmiştir. Yaşadığımız yüzyılda insanların yeni bir anlayışa yöneldikleri görülmektedir. Endüstri ve bilgi çağı diye ortaya çıkan bu yeni görüşlere göre amaç sadece topluma gerçeği anlatmak değil; düşündürmek, gerçeğe yön vermek ve gerçeği çözümlenektir. Toplumun ihtiyaç duyduğu sosyal yaşam gereklerine farklı bir açıdan bakarak ona estetik bir yapı ve tat kazandırmaktır. Kendi fikirlerini ortaya koyma ve düşünceyi görselleştirme alanı sanat eğitimi yoluyla mümkündür. Düşünceyi üreten, düşünmeyi öğrenen, öğrendiğini üretime dönüştüren toplumlar, üreten ve üretirken de özgünlüğe önem veren taklitçiliğe düşmeyen toplumlardır. Bu toplumların en belirgin özelliği, en önemli yönü, özgün fikirleri geliştirebilen yaratıcı düşünceyi içermesi ve bu düşüncenin fikirlerin daha sonra korunmasının sağlanmasıdır. (Uslu, 2003: 191).

“Bilgiye Sahip Olma” ölçütünün, günümüzde gelişmişlik düzeyinin en kabul edilir göstergesi olduğu bilinmektedir. Bilgiye verilen önceliğin en önemli göstergelerinden biri de sanata ve sanatçıya verdiği önemle eşdeğer olan söz konusu ülkelerin fikri hakların kullanılması ve korunması konusuna yaklaşımları ve çıkardıkları yasal hükümlerdir. Fikri hakların korunması, bir yandan eser sahiplerinin ve bu eserleri emek ve sermaye koyarak kamuya aktaranların haklarının korunması, diğer yandan da iç ve dış yaptırımların uluslararası anlaşmalar çerçevesinde çağdaş normlara uygun olarak yürütülmesi gereğini de beraberinde getirir. (Uslu, 2003: 167).

İnsanlığın ortak malı olan düşünceler, olması gereken anlamda, herkesin kullanımına açık, herkesçe ilham alınabilen, farkında olmadan yararlanılabilen bir kavram olarak belirginleşmekte iken, toplumların manevi yönlü zenginliğinin de vazgeçilmez ve yaşamsal bir parçası, yeni nesillerin ortak kültürel mirasıdır. Sanat eserleri, müzeler ya da koleksiyonlarda saklanmak için meydana getirilmemişlerdir. (Tansuğ, 1988: 11).

Sanayi devrimine ruh veren düşünce ve düşünce ürünleri sanayi devriminden sonra uluslararası ticarete görülen hızlı gelişmelere paralel olarak fikri mülkiyet korumasının daha da genişletilmesi ve bu alandaki ulusal yasaların uyumlaştırılması düşüncesini etkin hale getirmiştir. (Karaahmet, 1995/96: 3).

Düşünce ürünleri üzerindeki hakların korunmasını zorunlu kılan ilk neden toplumsal adaletin gerekleridir. Adalet, kişisel ve toplumsal haklar ve yararlar arasında denge sağlanmasını gerektirir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde, kültür yaşamında aralarında denge kurulması gerekli iki yarar gurubu vardır. Eser sahipleri ve toplum. Yaratıcı düşünce için, emeğinin ürünlerinden en iyi şekilde yararlanmasını sağlayacak koşulların düzenlenmesi yanında, bu ürünlerden toplumun da en uygun koşullarla ve adalet kavramının gerektirdiği biçimde yararlanabilmesi için gerekli yol ve yöntemlerin düzenlenmesi, gerçekte toplumlara da nicelik ve nitelik bakımından daha güçlü bir düşünce ürünü zenginliğinden yararlanma olanağını sağlayacaktır.

Kalıcı bir şekilde dışarıya aktarılan düşünceler, sahibinin özelliklerini taşıyabilmekte, kendinde sahibini hissettirmekte, yeri geldiğinde sahibine sorumluluklar da yüklemektedir. Toplumda ancak kişilere ithaf edilebilen eylemler cezalandırılabilir veya ödüllendirilebilir. Bu nedenle, toplumda yaşayan eylemlerin ve eylemleri temsil eden ürünlerin bireyselleştirilmesi ile ancak haklar kazanılabilmekte veya sorumluluklar gün yüzüne çıkmaktadır. Diğer bir anlatımla, ancak FSEK'te (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu) tanımlanan şekliyle eser kabul edilen ürünler için fikri haklar söz konusu olabilmektedir. Öncelikle fikri çabaların, fiziki bir olgu olarak, duyularımıza hitap edebilecek şekilde dış dünyaya çıkmasını ana şart olarak görmek gerekir. Fiziki olarak dış dünyaya çıkmamış, şekillenmemiş bir fikri çabanın korunması zaten mümkün değildir. Burada bahsedilen çaba, fikri çabadır. Yoksa her dış dünyaya çıkan, belirli bir şekil almış ürün eser olarak nitelenemez. Bu fikri çabanın, mutlaka olağanın üstünde, belli bir düzeyi bulması, ayrıca gereklidir. (Uslu, 2003: 192)

Zorunlu sosyalleşme süreci, çok değişik fikirlerin doğmasına zemin hazırlamakta, bu gelişim de, fikir ve sanat alanında etkin bir korumanın sağlanmasını daha da gerekli kılmaktadır. Yaşayan, nefes alan toplumlarda bu hareketli süreç çok daha hızlı bir ivme kazanmakta, yasal düzenlemeleri de arkasından sürüklemektedir. (Yüksel, 2001: 91).

Eseri, üzerindeki maddi ve manevi haklarının devlet ve etkin yasal kuralların koruması altında bulunduğu inancının, düşünce ürünü sahiplerini özendireceği daha fazla ve daha nitelikli eser üretme gücünü vereceği kuşkusuzdur. Dünya ülkeleri arasında yapılan çeşitli incelemeler, düşünce ürünleri üzerindeki haklara daha kapsamlı ve etkin koruma sağlayan ülkelerin kültür ve sanat alanında daha da geliştiğini ve zenginleştiğini ortaya koymuştur. Eserlerin, sahiplerinin yaratıcı düşüncelerinin ürünü olduğu tartışmasızdır. Kişisel özelliklerini, duygularını, bilgisini, deneyimlerini v.b. katarak oluşturduğu ürünün, ne zaman topluma sunulmasının gerektiği, ne zaman, nasıl ve ne kadar çoğaltılması ve dağıtılması gerektiği, eserinin biçim ve içeriğinin başka ellerde bozulmaması için önlemler araması ve alması, düşünce ürünü sahibinin kişiliğine bağlı mutlak bir haktır. Düşünce ürünleri üzerindeki manevi ve parasal haklara, bir yanda toplumun saygı gösterilmesini ve öte yanda düşünce ürünü sahipleri ile bu ürünlerden yararlanmak isteyenler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini sağlamak, devletin temel görevleri arasındadır. Bu görev, düşünce ürünleri üzerindeki hakların korunmasına ilişkin ve kültürel yaşamın anayasası niteliğini taşıyan etkili ve yeterli yasal kuralların öngörülmesi ile yerine getirilir. Öte yandan, ülkedeki düşünce ürünleri ve sahiplerinin yeterince ve etkin biçimde korunamaması, aynı zamanda ülkenin kültürel mirasının korunması ve gelişimini de olumsuz yönde etkiler. (Beşiroğlu, 2000: 264).

Gerçekte düşünce hakları, bir eserde ifade edilen düşünceleri değil, bu düşüncelere verilen biçimi, sahibinin düşünce yapısının etki ve izlerini taşıyan biçimi yasal koruma konusu olarak düzenlemektedir. Bu durumda, belirli bir şekil almış her eser öncelikle sahibinin olup, toplumlar, şekillenmiş, maddi bir varlık kazanmış düşünce ile düşünce sahibi arasındaki manevi bağ nedeniyle bu ilişkiye saygı gösterme zorunluluğundadırlar. İşte çağdaşlaşmanın bir gereği olarak, eser sahibinin zarar görmemesi, eserinden kopmaması, ona her zaman ulaşabilmesi, üçüncü kişilerin haksız kullanımlarına yer verilmemesi için öngörülen haklara, düşünce hakları, FSEK'nın diliyle "Fikri haklar" denmektedir. Sahibini temsil eden, onu tanıtan, sahibi ile arasında mutlak anlamda bir manevi bağ oluşturan, yeterli bir fikri çabanın sonucu (ürün) için bu hakların tanınması, toplumsallaşma bilinci açısından, toplum olarak var olabilmek adına bir zorunluluktur. (Uslu, 2003: 20,21).

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre korunan eser sahibi değil, eserdir. Bu sebeple, hukuka aykırı faaliyet, esere değil de eser sahibinin kişiliğine yönelikse FSEK hükümleri uygulanamayacaktır. Eser sahibi, genel hükümler uyarınca hakkını koruyabilecektir. (Aridemir, 2003: 27). Bu nedenle, eser kavramının bütün unsurlarıyla yerli yerine oturtulması gerekmektedir. Böylelikle fikir ve sanat hukukunun temel kavramı olan eser hakkında gerekli bilgilere ulaşılarak, eser kavramının sınırlarını belirlemede ortaya çıkabilecek tereddütler giderilebilecektir. (Ayiter, 1981: 38).

Arapça bir sözcük olan "eser" in sözlükteki ve günlük hayattaki Türkçe karşılıklarını "iz", "işaret", "belirti" ve "im" gibi sözcükler oluşturmaktadır. (T. D.K, 1998: 726).

Fikir ve Sanat Eserleri Hukukundaki anlamıyla bir eser, her şeyden önce, "sahibinin hususiyetini taşımak" ve buna ilâveten, "belli tiplerde", "fikir ve/veya sanat mahsulü vasfı arz etmekte olmak" gibi, iki önemli unsura daha sahiptir. (Özkan, 2008: 83). Buna göre, güzel sanat eserlerinde, bedii yani estetik nitelik, yönü öne çıkmaktadır. Yürürlükte bulunan kanuna göre bir fikir ve sanat ürününün eser olarak kabul edilip koruma altına alınabilmesi için;

- a. Sahibinin hususiyetini taşıması,
- b. Şekillenmiş olması,
- c. Kanunda sayılan eser türlerinden birine girmesi,
- d. Fikri bir çabanın sonucu olması, gerekmektedir. (Suluk, 2004: 47).

Yürürlükte bulunan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, eser sahibinin yarattığı eseri üzerinde eser sahibinin mali ve manevî hak ve yetkilerin, bu haklara ilişkin tasarruf esas ve usullerini, yargı yollarını ve yaptırımları düzenlemektedir. Buna bağlı olarak eser sahibinin esere bağlı cereyan eden mevcut haklarının korunabilmesi için, öncelikle FSEK kapsamında değerlendirilebilecek bir "eser" in varlığı şarttır. (Öztrak, 1997: 13). Yargıtay kararlarına göre, FSEK kapsamındaki ihlale bağlı uyuşmazlıklarda dava konusu fikri ürünün eser niteliği taşıyıp taşımadığı "re'sen" araştırılmalıdır. (Olgaç, 1979: 99).

Fikir ve sanat eserlerinin çeşitli ölçütlere göre türlere ayrılması ve sınıflandırılması mümkündür. Mesela eserler ifadelerinde kullanılan olağan araç ve şekillere göre veya muhteva ve niteliklerine göre yahut eserden yararlanma tarzına göre gruplandırılabilir. (Suluk, 2004: 52).

FSEK, eser türlerinin sınıflandırılmasında esas olarak eserin muhteva ve niteliğini dikkate almış, bazen de ifade aracı ve şekliyle, estetik niteliğine önem vermiştir. FSEK 2, 3, 4 ve 5. maddelerinde eseri muhteva ve nitelik yönünden ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanat ve sinema eserleri olarak dört ana kategoriye ayırmıştır. (Erel, 1998: 39).

Eserleri sahip oldukları niteliklere ve sağladıkları yararlarla göre şu şekilde sınıflamak mümkündür:

- i) Eserin tecessüm ettiği (cisimleştiği) materyale göre sınıflandırma:
- ii) Eserin ifadesi için kullanılan vasıtalara göre sınıflandırma:
- iii) Eserin üçüncü şahıslara tanıtılması için seçilen yayım tarzına göre sınıflandırma:
- iv) Esere atfedilen niteliğe göre sınıflandırma:

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda şöyle bir tasnife gidilmiştir:

- i) İlim ve edebiyat eserleri,
- ii) Musiki eserleri,
- iii) Güzel sanat eserleri ve
- iv) Sinema eserleri. (Suluk, 2004: 68).

Yasada Belirtilen Şekliyle Güzel Sanat Eserleri

Sanat geniş kapsamlı bir kavramdır. Herhangi bir işin veya faaliyetin yapılmasıyla ilgili usul bilgi ve kurallara vakıf olarak o iş ve faaliyeti belli bir anlayış ve zevke uygun bir biçimde bir diğer ifadeyle bed-i vasfa haiz nitelikler çerçevesinde yapmak için gerekli beceri ve yeteneklerin tümüne "sanat" denir. Daha dar anlamda sanat, bir işi, bir zevki, üstün bir estetik duyguyu yansıtacak şekilde gerçekleştirme biçimidir. Sanatın pek çok tanımında yer alan ortak unsur "estetik" terimi bugünkü manada güzellik kelimesinin karşılığıdır.

Batı dillerinde "estetik" anlamına gelen kanunda da "bedii" olarak tarif edilen kelime; örneği olmayan, latif, güzel, nadide, güzellik ölçülerine uyan, gözü gönü okşayan, beğenilen gibi anlamaları ifade eden bir kavramdır. (Arseven, 1943: 202). Buna göre sanatı kısaca "insanın güzelliği arayış çabası" olarak tarif etmek

mümkündür. Görüldüğü gibi, bu başlık altında ele alınacak Güzel Sanat Eserleri görsel veya plastik olarak adlandırılan sanat gurubuna dahildir. Bunlar genel manada sanat eserleridir. Bir ürünün Güzel Sanat Eseri olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle bir eserde bulunması iktiza eden “objektif” ve “sübjektif” unsurlara haiz olması gerekir. Ancak bir eserin güzel sanat eseri sayılabilmesi için o üründe bunlara ilaveten iki unsurun daha bulunması gerekmektedir. Bunlardan biri “tespit edilmiş olma” ikincisi de “bedii bir vasfa sahip olması”dır. (Ateş, 2003: 222).

Bu durumda genellikle eserde izlenen amaç önemli değildir; önemli olan, sanat kanunlarına göre eserin estetik nitelik taşımasıdır. (Öztaş, 2008: 110). Sanat yapıtının estetik olması onun ereği, yani amacıdır. Bu bağlamda sanat yapıtının dayandığı ilke özgünlük iken; endüstriyel tasarım ve mimari eserlerde olduğu gibi teknik ürünü belirleyen ilke işlevselliktir. Teknik ürün bir işe yararken, sanat yapıtının işe yaraması gerekmez. (Suluk, 2004: 58).

Fikri hukukta güzel sanat eseri denildiğinde “estetik bir muhtevayı bir yüzey veya cisim olarak ortaya koyan ve insanın görme duyusuna hitabeden fikri ürünler” anlaşılır. Diğer bir deyimle, insanın güzellik duygusuna hitap eden fikri ürünlere güzel sanat eserleri denilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında Güzel sanat eserleri görme duyumuza hitap ederek estetik bir haz uyandıran, bir yüzey üzerinde yahut cisim halinde oluşmuş fikir ürünleridir. Güzel sanat eserlerinin herhangi şekilde dil ile ifadeleri söz konusu değildir. Bunlar durağan nitelikte olduklarından, kural olarak sabit bir ifade ve tespit vasıtasına ihtiyaç gösterirler. (Erel, 1998: 46). Güzel sanat eserleri nitelikleri gereği ilim ve edebiyat eserleri ile musiki eserlerinden de farklı özelliklere sahiptirler. (Erdil, 2003: 30). İlim ve edebiyat eserleri ile musiki eserlerinden farklı olarak güzel sanat eserlerinde ne dil, ne yazı, ne de ses bir ifade aracı olabilir. Çünkü güzel sanat eserlerinde fikri ürünün ifadesinde kullanılan vasıta iki veya üç boyutlu varlıklardır. Estetik muhteva bunlarda kendisini maddî bir vasıtada somutlaşmış olarak göstermektedir. FSEK anlamında güzel sanat eserleri statik bir yapıya sahiptirler ve ancak bir yüzey veya üç boyutlu madde üzerinde tecessüm ettirilmek suretiyle bu haklara haiz olabilirler. Resimler, tablolar, fotoğraflar ve çeşitli boyama veya çizim teknikleriyle yapılan ürünler, yüzey yani iki boyutlu eserlere örnek oluştururken; heykeller, binalar, el işi ve küçük sanat eserleri ise, cisim veya üç boyutlu eserlere örnek teşkil eder. (Ateş, 2007: 216).

Güzel sanat eserlerini diğer eser türlerinden ayıranın “estetik unsur” olması karşısında estetik unsurdan ne anlaşılması gerektiği, dikkat edilmesi gereken bir konudur. Estetizmin; metafizik, psikolojik, toplumsal, fizyolojik, deneysel boyutları bulunmaktadır. (Tansuğ, 1982: 76).

İnsanların değer yargılarına göre güzel, güzellik tanımı olmaz. Dolayısıyla ortaya konan çalışmada sanat eseri sayılmaz. Bu süreçte önemli olan, yaratılan eserin, estetik nitelik taşıma iddiasıdır. Yani ortada bir yaratma olayı söz konusudur. (Gökyayla, 2001: 92).

Bu açıdan bakıldığında fikrin şekillenmesinden kasıt, beyinde oluşan soyut tasavvurların ses, söz, yazı, çizgi, resim, hareket, hatta bir yüz ifadesi olarak da olsa, dış âleme aksetmesidir. Hukuken değer ifade eden ve bu sebeple de korunan, dış âleme yansımaları muayyen bir “forma” bürünen fikri mesai neticeleridir. Çünkü hukuk insanın sadece dış dünyası ile ilgilenir. Bu yansımanın biçimi, tarzı veya şekli hukuk açısından önem arz etmez. Önemli olan dış âleme açıklanan fikrin bir başka insan tarafından görülebilir, duyulabilir, dokunulabilir, hissedilebilir, kısaca “idrak edilebilir” olmasıdır. İnsan zihninde gerçekleşen bir düşünce veya tasavvur ancak o zaman “fikri ürün” olarak nitelendirilebilir. (Ateş, 2007: 32).

FSEK, güzel sanat eserlerini sekiz alt sınıfta düzenlemiştir. Estetik değere sahip olmak kaydıyla: “Güzel sanat eserleri”, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 4'üncü maddesine göre, “bedii vasfı haiz bulunan” ve aşağıda sayılan şıklardan birine giren eserlerdir:

- Yağlı ve sulu boya tablolar, her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi ve serigrafiler. (FSEK 4/1/1);
- Heykeller, kabartmalar ve oymalar.
- Mimarlık eserleri. (FSEK 4/1/3);
- *El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil ve moda tasarımları. (FSEK 4/1/4);
- Fotoğraf eserleri ve slâytlar. (FSEK 4/1/5);
- Grafik eserler. (FSEK 4/1/6);

- *Karikatür eserleri.* (FSEK 4/1/7);
- *Her tür tipler.* (FSEK 4/1/2); (Suluk, 2004: 59; Ateş, 2003: 66; Erel, 1998: 46).

Fikir hakları yasalarında koruma süresi, eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümden sonra yetmiş yıl olarak öngörülmüştür. Resim ve benzeri sanat eserleri, heykel ve benzeri sanat eserleri ve mimarî sanat eserleri, doktrinde ve yabancı mevzuatta, saf güzel sanat eserleri olarak nitelenmektedir. Bu eserlerin müşterek yönü, insana seyretme zevki veren estetik bir yöne sahip olmalarıdır. "Güzel sanat eseri" deyince, akla, özellikle tablolar, resimler, ağaç oymalar, bakır üzerine işlemler, gravürler, tezhipler, hatlar, heykeller, parmaklıklar, vazolar, binalar vs... gelir.

Eserin meydana getirilmesinde kullanılan aracın önemi olmadığı gibi, eseri meydana getiren kişinin sanatçı olmasının da yasaya göre önemi yoktur. Eser sahibi, işini profesyonel olarak icra eden bir kişi olabileceği gibi, bir amatör de olabilir. Ayrıca, eserin estetik amaçla meydana getirilmesi de şart değildir, eserde, estetik niteliğin bulunması yeterlidir. (Gökyayla, 2001: 92).

Buna mukabil, teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan birtakım yeni ürünler de vardır ki, bunların akıl ve fikir ürünü olduğundan kuşku duyulmamaktadır. Örneğin, görsel ortam olarak da adlandırılan bilgisayar veya benzeri cihazların ekranlarında resim, grafik, fotoğraflar sanal olarak da olsa varlık kazanabilmektedirler. Bu eserler her ne kadar sadece bilgisayar açık olduğu sürece sabit bir varlık halini alıyorlar ve bilgisayar kapandığında yok oluyorsa da, bu yok oluş, dijital ortamdaki ürünlerin, ağızdan çıkan bir ses veya söz örneğinde olduğu gibi, tümüyle yok olmaları anlamına gelmemektedir. Zira bunlar istenildiği an tekrar görüntülenebilme özelliğine sahip fikri ürünlerdir. (Ateş, 2003: 65).

Bu durumda hangi maksatla üretilmiş olursa olsun, sanat alanında geçerli kurallara göre, objektif olarak estetik duylara hitap eden tüm eserleri güzel sanat eseri olarak nitelendirmek mümkündür. (Arslanlı, 1954: 23; Öztrak, 1977: 26).

Buna karşılık bir eserin güzel sanat eseri niteliğini taşıyıp, taşımadığını, her bir güzel sanat eseri türü için geçerli olabilecek objektif kriterlere göre belirlemek gerekir. Bu da herkes tarafından yapılabilecek bir iş değildir. (Ateş, 2007: 220).

Güzel sanat eserlerinde, kural olarak taklit mümkün değildir. (Gökyayla, 2001: 93). Taklidi en zor olan eser türü, güzel sanat eserleridir. (Uslu, 2003: 138).

Hak Kavramı

Her hak mutlak surette bir hukuk kuralından doğar. Başka bir deyimle; hukukun korumadığı bir menfaat ve tanımadığı bir yetki "hak" olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla neyin hak sayılıp sayılmayacağını, hakkın unsurlarını, kapsamını ve sınırlarını belirlemek hukuk düzeninin işidir.

Hak, biri "konu" diğeri "süje" olmak üzere iki unsurdan oluşur. Bu itibarla; süjesi olmayan bir hak bulunmadığı gibi, süjesi olduğu halde konusu bulunmayan bir hak da yoktur. Hakkın konusunu "hukuken korunmaya değer görülen menfaat" olarak tanımlamak mümkündür. Korunan menfaatin konusu hukukî varlıklar ve değerlerdir. (Ateş, 2007: 4).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 27. maddesinde, herkesin toplumun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, bilim alanındaki ilerleyişe katılmak ve bundan yararlanmak hakkına sahip olduğu ve herkesin sahibi bulunduğu her türlü bilim edebiyat veya sanat eserlerinden doğan manevi ve maddi yararlarının korunmasını isteme hakkı olduğu öngörülmüştür. Bu temel hak ve özgürlük ilkesi incelendiğinde bir toplumun kültür hayatında dikkatle dengelenilmesi gerekli iki yarar alanı bulunduğu müşahede edilecektir. Bu yarar alanlarından ilki, herkesin içinde yaşadığı toplumun kültür varlığına ortak olma, sanattan tat alma ve bilimsel gelişime katılma hak alanıdır. Diğer hak alanı ise, toplumun kültür ve sanat hayatının gelişiminde temel unsur olan fikir ürünü sahiplerinin üretmiş oldukları eserler üzerindeki maddî ve manevî haklarının korunmasını talep etme hakkını ihtiva eder. Görülüyor ki, bu temel insan hakkının düzenlenmesinde kamusal ve özel yararlar arasında bir denge kurulması önem taşımaktadır. Bu denge hiç kuşkusuz devlet tarafından kurulacak ve gözetilecektir. Devlet, görevini yasal kurallar öngörmek suretiyle yerine getirecek; eser sahipleri de eserleri üzerindeki manevî ve mali haklarının korunmasını yasalara uygun şekilde isteyecek ve takip edecektir. Bu haklar, eser ile eser sahibi arasındaki kişisel bağı ifade ederken; mali haklar, eser sahibinin eserinden ekonomik olarak yararlanmasına imkân

verir. Manevi haklar devredilemezken mali haklar devredilebilir, lisansa konu olabilir, kiralanabilir veya ödünç verilebilir. (Suluk, 2004: 78; Arkan, 2005: 25).

Fikri Hakkın Türleri

Fikrî haklar, kişinin hukukça korunan inhisar yetkilerinden oluşur. Fikrî ürün üzerinde eser sahibine tanınan bu yetkilerden bir kısmı değeri parayla ölçülebilen, bir kısmı da değeri parayla ölçülemeyen özelliklere sahiptir. Uygulama da, fikrî ürün üzerinde onu vücuda getirene tanınmış bulunan ve değeri parayla ölçülemeyen yetkilere "manevî haklar", değeri parayla ölçülebilen yetkilere ise "mali haklar" denilmektedir. (Ateş, 2003: 10).

1. Eser (Hak) Sahibinin Manevi Hakları

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 13'üncü maddesinde, "Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevî menfaatleri bu Kanun dairesinde himaye götür. Eser sahibine hak ve salâhiyetler, eserin bütününe ve parçalarına şamildir" dendiikten sonra, müteakip maddelerde, manevî hakların neler olduğu gösterilmiştir. (Özta, 2008: 286).

"Eser sahibi, mali haklarından bağımsız olarak ve bu hakların devrinden sonra dahi, eseri üzerindeki sahipliğini ileri sürmek ve eserinin her türlü tahrifine, bozulmasına veya diğere değışikliklerine veya onur veya şöhretine zarar verebilecek her türlü küçük düşürücü filleri önlemek hakkına sahiptir. Manevî hak, gayri maddî nitelik arz eden ve eser ile onu meydana getiren arasındaki şahsî münasebeti ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Manevî haklar; eseri meydana getirenin kamu nezdinde eser sahibi olarak bilinmesini, eser sahibi olarak kişiliğine, ismine ve eserine saygı duyulmasını istemek ve eseri dolayısıyla kişiliğine ve eserin bütünlüğüne karşı saldırılara hukukî yollardan karşı koymak gibi yetkilerden oluşur. Manevî haklar; eser sahibinin mahremiyetini, mesleki statüsünü, şeref ve şöhretini, ifade hürriyeti ve eser sahipliğinden kaynaklanan kişiliği ile ilgili diğere menfaatlerini koruması amacıyla tanınmış yetkilidir. Bunun sonucu olarak, mezkûr haklar eser sahibinin şahıs varlığına giren değerler kapsamında mütalaa olunur. (Velidedeoğlu, 1963: 90).

Eser sahibi, yaşadığı sürece, manevî haklarını kullanabilir. Manevî hakların bazıları, eser sahibinin iradesi veya kanun gereği, eser sahibi dışında bazı kişiler tarafından kullanılabilir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun, manevî hakları, bazı sebeplerle, başkalarına kullandırabilme imkânı tanınması, çeşitli sebeplere dayandırılabilir: Eser sahibinin iradesine öncelik vermek, eser sahibini kendi yakınları aracılığıyla korumak, mali hak sahibini korumak, kültür varlıklarının tahriplerine, bozulmalarına engel olmak. Manevî haklarının bazılarının kullanılmasının bazı şartlar altında başkalarına bırakılabilmesi, bunların genel anlamda şahsiyet hakkı olmadığı, "sırf eser sahibi olmaktan kaynaklanan bir şahsiyet hakkı "olduğu görüşünü doğrulamaktadır. Bu nedenle, manevî haklara tecavüz halinde eser sahibi FSEK'in 70 inci maddesi uyarınca manevî tazminat davası açabilir, dava açılabilmesi için failin kusuru aranmaz. Eser sahibinin FSEK'ten kaynaklanan manevî hakları yanında kişilik hakları da ihlale uğramışsa, eser sahibi, FSEK'in mezkur maddesine istinaden manevî tazminat talebinde bulunabilecektir. Manevî haklar, eser sahibinin mutlak haklarındanndır. Eser sahibinin kişiliğine bağlı haklardan olup, eser sahibi bu hakları başkasına devredemez. Eser veya eser üzerindeki mali haklar üçüncü kişilere devredilmiş olsa bile, manevî haklar eser sahibinde kalır. Eser sahibinin ölümü halinde bu haklar eser sahibinin mirasçalarına intikal etmez, ancak kanunda belirtilen kişiler mahdud bir süre ile bu hakları kullanma yetkisine sahiptir. (Tekinalp,1978: 48).

Kanunda eser sahibinin dört çeşit manevî hakkından söz edilmiştir. (Ateş, 2007: 15).

1a. Manevî hakların neveleri:

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, manevî haklar, sınırlayıcı bir şekilde sayılmıştır. (Özta, 2008: 293). Buna göre eser sahibi meydana getirdiği bir fikir ve sanat eseri üzerindeki manevî hakları şunlardır:

- *Eseri kamuya sunmak (FSEK md. 14),*
- *Eser sahibi olarak tanınmasını istemek (FSEK md. 15),*
- *Eserde değışiklik yapılmasını engellemek (FSEK md. 16)*
- *Başkasının zilyetliğinde bulunan eserin aslına ulaşmak (FSEK md. 17).* (Ateş, 2007: 15).

2. Eser (Hak) Sahibinin Mâli Hakları

Avrupa Topluluğu Konsey Direktifleri ve uluslararası anlaşmalarda ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda, sanatçının hakları hususunda unsurlardan biri olan mali hak konusunun sınırlarını belirtmiştir. Mali hak, eser sahibinin, eserinden ekonomik anlamda yararlanma hakkını ifade eder. Eser sahipleri, eserleri üzerindeki mali haklardan yararlandıklarında, bu hak karşılığında para kazanmaktadırlar. Kuşkusuz, bu hakların kullanılması, eser sahibi için her zaman parasal bir nitelik taşımayabilir. Ancak her ne biçimde olursa olsun, eserlerinden yararlanılmasına izin veren bir eser sahibi verdiği izin karşılığında maddi bir kazanç elde edip etmemeye özgür iradesi ile karar verme yetkisine sahiptir. (Beşiroğlu, 2000: 44).

Mali haklar eseri çoğaltma ve imtiyazlarını kullanma hakkından doğmuştur. Manevi haklardan farklı olarak mali haklardan vazgeçmek ise mümkündür. Çünkü ekonomik haklar, kişiliğin değil, mali hakların bir parçasıdır. Mali hakların korunmasının nedeni, esas itibarıyla eser sahibinin maddi menfaatlerinin tecavüze uğraması veya böyle bir tehlikeye maruz kalması ihtimalidir. Hukukumuzda ancak kanunda öngörülen mali haklar kullanılabilir. Kanunla öngörülmeyen haklar ise kullanılamayacaktır. Mali haklar, eser sahibine kanunen sınırları belirlenen süre, yer ve konu çerçevesinde tanınmıştır. Mali haklar, manevi haklardan farklı olarak hukuki işlemlere ve mirasa konu edilebilir. Ancak manevi hakları da kapsayan eser sahipliği, bir bütün olarak hukuki işlemlere konu olamayacağı gibi mirasla da intikal etmez. Gerçekten, eseri ekonomik bakımdan değerlendirebilmek için eser üzerinde hukuki işlemleri yapabilmek gerekir. Bu bağlamda mali hakların kendisi devredilebileceği gibi kullanımı da devredilebilir ve mirasla geçer. (Suluk, 2004: 80).

Mali haklar, eser sahibinin, eser sahipliğinden doğan ve kendisine münhasır yetkiler veren ve üçüncü şahısların yararlanma teşebbüslerini akamete uğratar. Mali hakların amacı, her şeyden önce, eser sahibinin eserinden yararlanabilmesini teminat altına almaktır; bunu onun kontrolüne sokmaktır. Bunun istisnası, "mecburî ruhsat" hallerinde görülür. (Öztan, 2008: 346).

2a. Mâli hakların neveleri:

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda, mali haklar, yukarıda da belirttiğimiz gibi, sınırlayıcı bir sayımla gösterilmiştir. (Öztan, 2008: 353; Arkan, 2005: 27).

1. İşleme Hakkı
2. Çoğaltma Hakkı
3. Yayıma Hakkı
4. Pay ve Takip Hakkı
5. Temsil, Yayın ve Umuma İletim Hakkı

İngilizce'deki "intellectual property", Almanca'daki "Immaterial- güter-recht" ve Fransızca'daki "propriete intellectuelle" terimlerinin karşılığı olan "fikrî mülkiyet" ya da "fikrî ve sınaî mülkiyet" hatta daha uzun bir şekilde kullanılan "edebî/artistik, sınaî ve ticari mülkiyet" terimlerinin anlamı aynıdır. (Erdem, 2003: 20). Doktrinindeki birçok takdimlerde ve incelemelerde "fikrî ve sınaî mülkiyet" teriminin "fikrî mülkiyet" kısmının, fikir ve sanat eserlerini yani eski deyimiyle telif haklarını ifade ettiği, buna karşılık patentlerin, markaların, ticaret unvanları ile diğer ad ve işaretlerin ise, "sınaî mülkiyet" bölümünün içine girdiği belirtilmektedir. (Erdem, 2003: 20).

Fikri haklar, günlük yaşamda olduğu kadar ülkeler arası ilişkilerde de sıklıkla karşımıza çıkar. Uluslararası ilişkilerin de ötesinde, fikri hakların korunmasını gerekli ve yeterli şekilde sağlayamayan toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerinde sorunlar ve aksaklıklar yaşamaları kaçınılmazdır. Bu gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin de diğer ülkeler gibi uluslararası ve bölgesel entegrasyonlara katılımının hızlanmasıyla fikri hakların korunması konusu daha da önem kazanmış, bu hakların yasal ve kurumsal altyapısının belirli alanlarda yetersiz olduğu görülmeye başlamıştır. (Türkincekul ve İnce, 2000: 1).

FSEK md. 44/son ve SVMEK md. 5 gereğince çıkarılan, Fikir ve Sanat Eserlerinin İşaretlenmesine İlişkin Yönetmelik fikir ve sanat eserleri nüshalarının üzerine konacak özel işaret, rumuz, bandrol, kod, seri ve sıra numaralarına, bunların hangi eserler için nasıl kullanılacağına, eser nüshalarının neresine konulacağına, nereden alınacağına, bunu taşımayan eser nüshaları hakkında ne işlem yapılacağına ait usul ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır. İşaret yönetmeliği güzel sanat eserleri olarak belirtilmiştir. İşaretlenmemiş, seri ve sıra numaralı fikir ve sanat eserlerini çoğaltan, dağıtan, satan veya her ne surete

olursa olsun başkalarının istifadesine sunanlar hakkında FSEK hükümlerine göre işlem yapılacağı belirtilmiştir. (Arıdemir, 2003: 163).

Her toplum, hayatını yaşamaya değer kılan güvenceye, insanların yaratıcılık işlevine ve yaratıcı düşünce ürünlerine gereksinime içindedir. Toplum yaşamının, insanların yaratıcı ve üretken düşünce gücü olmaksızın gelişmesi ve toplumsal dokunun ve gelişimin ana unsuru olan düşünce ürünlerinin, toplum içinde ve toplumlar arasında hızla ve bağımsız şekilde yayılmasının önlenememesi olanaksızdır. (DPT, 2000: 265).

Evet, halen ülkemizde aktif olarak mevcudiyetini sürdüren bir Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu vardır. Bu sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik bakımdan gelişmekte olan ülkemizde üreten sanatçının ortaya koyduğu eser ve emek bağlamında haklarının yasalar nezdinde çeşitli yaptırımlarla korunması anlamında etkili olduğu söylenebilir. Ancak yukarıda belirttiğimiz hususlarda da hala bazı noksanlıkların görüldüğü aşikârdır. Toplumumuzun lokomotifleri konumundaki sanatçılarımızın haklarının öncelikle bireyler bazında kamu vicdanı oluşturulması, beraberinde ise yasal hükümlerle desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye, bu tabloyu değiştirecek çalışmaları acil olarak yapmalı ve küreselleşen ekonomik düzenin dışında kalmamak için fikri hakların kullanılması ve korunması konusunda uluslararası alanda yeterli olduğu kabul edilen düzeye ulaşmalıdır. Bu düzeye ulaşabilmek için, öncelikle bilinçli bir toplum yapısı inşa edilmeli, güncel ve uygulama yönü ağır basan ulusal yasalarla sanatçılar desteklenmeli, uluslararası alanda yapılan çalışmalara aktif olarak katılım gerçekleştirilmeli, uluslararası alandaki gelişmeler izlenerek, akredite edilerek ülke koşullarına uygun değişiklikler yapılmalıdır. Ayrıca, fikri haklara tecavüzlerin uluslararası boyutu düşünüldüğünde bu tecavüzlere karşı mücadelenin de ancak uluslararası işbirliği ile yapılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Esere ve emeğe saygının mutlak bir toplumsal hak olduğu bilincinin tüm sosyal ve yaşamsal mercilerce benimsenmesi ve bunun bireyin mutlak bir hakkı olduğunun bilincine varılması gerekmektedir. Tüm bunları ifade ettikten sonra bireyin en temel haklarından olan uygulamaya aktarılmış estetik niteliğe haiz düşünce ürünlerinin korunmasının gerek bireysel ve gerekse devlet tarafından kanun nezdinde korunmasının bir zaruret olduğu sonucuna varmak kaçınılmaz olacaktır. Ülkemizde her geçen gün gerek uluslar arası platformda ve gerekse ulusal yasalar çerçevesinde sanatçının haklarının gözetilmesi ve korunması noktasında gelişmeler kaydedilmektedir. Ancak şu gerçekte unutulmamalıdır ki esere ve emeğe yapılan tecavüzler, düşünce ürünleri üzerindeki ihlaller, küreselleşen dünyamızda önemli bir rant kapısı haline gelmiştir ve ihlaller çok hızlı kabuk değiştirerek kendilerini mevcut yasalara göre menfi yönde güncellemektedirler. Bu sebeple her şart ve suretle toplumsal bilinci ve yasal düzenlemeleri ihlallerin ve tecavüzlerin önünde tutmak devletin, yasaların, sivil toplum kuruluşlarının, sanatçıların asli görevi olmalıdır.

KAYNAKÇA

ARIDEMİR, Arzu Genç. (2003) *Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

ARKAN, Azra. (2005). *Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

ARSEVEN, Celal Esad, (1943). *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul.

ARSLANLI, Halil. (1954). *Fikri Hukuk Dersleri II*, İstanbul; Sulhi Garan Matbaası.

ATEŞ, Mustafa. (2003). *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması*. Ankara : Seçkin.

ATEŞ, Mustafa. (2007). *Fikri Hukukta Eser*. Ankara: Tarhan kitabevi.

AYİTER, Nurşin. (1981), *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*, Ankara: Sevinç Matbaası.

BEŞİROĞLU, Akın. (1999) *Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar*, Ankara: Beta Yayıncılık.

BEŞİROĞLU, Akın. (2000). Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu. DPT. Ankara: Şafak Matbaası.

DPT. (2000). Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: Şafak Matbaası.

ERDEM, B. Bahadır. (2003), *Fikri Hukukta Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

- ERDİL, Engin. (2003) *Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında İşlenme Eserler*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- EREL, Şafak N. (1998) *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*. Ankara: İmaj yayıncılık.
- GÖKYAYLA, K. Emre. (2001). *Telif Hakkı ve telif hakkının Devri Sözleşmesi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- KARAAHMET, Erdoğan. (1995/96). Sınai Mülkiyet Haklarının Oluşturulmasına İlişkin Uluslararası Anlaşmalar, HÜAAD.
- OLGAÇ, Senai. (1979). *Fikir Hakları ve Yayın Sözleşmeleri*, Ankara.
- ÖZTAN, Fırat. (2008). *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- ÖZTAN, Fırat, (1999). Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşleme Eserler, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara.
- ÖZTRAK, İlhan. (1977) . *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar*, Ankara.
- SULUK, Cahit. (2004). *Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele*. İstanbul: Hayat.
- SULUK, Cahit. ORHAN, Hakim Ali. (2005). *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku. Genel Esaslar. Fikir ve Sanat Eserleri*. İstanbul: Arıkan.
- TANSUĞ, Sezer. (1988). *Sanatın Görsel Dili*, (3. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TEKİNALP, Ünal, (1978). Eser Sahipliği Haklarının Genişletilmesi Açısından Yasal Sistemimizin Değerlendirilmesi ve Bazı Öneriler. 6-7 Şubat 1978 tarihinde yapılan Yazar Hak ve Sorumluluktan Sempozyumu, Ankara: Türkiye Yazarlar Sendikası Yayını.
- TÜRK DİL KURUMU. (1998). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜRKİNCEKUL, Erdem. İNCE, Murat. (2000). Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu. DPT. Ankara: Şafak Matbası.
- USLU, Ramazan. (2003). *Türk Fikir ve Sanat Hukukunda Eser Kavramı*. Ankara: Seçkin Matbaası.
- VELİDEDEOĞLU, H. Veldet. (1963). *Türk Medeni Hukuk*, (3. Bası). İstanbul.
- YÜKSEL, Mehmet. (2001). *Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihsel Temelleri*, İstanbul: TMR.
- YÜKSEL, Mehmet. (2001). *Küreselleşme Sürecinde Fikri Mülkiyet Hakları*. TBBM.